

Сергій Власюк
Острог (Україна)

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ У ПОЛІТИЦІ ПАМ'ЯТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Питання відновлення історичної пам'яті про М. Грушевського та його реабілітації піднімалися ще у радянський період. Першою спробою відновлення пам'яті про вченого можна вважати статтю Ф. Шевченка в «Українському історичному журналі» 1966 р. приурочену 100-й річниці від дня його народження. Окрім цієї публікації ще появилася стаття у «Літературній Україні» за авторством І. Бойка та Є. Кирилюка. Проте цей процес був контрольований владою і зрештою був згорнутий, фактично і не почавшись. У період «перебудови» проблему реабілітації М. Грушевського знову було піднято. Саме у цей період було відкрито доступ до раніше заборонених його праць, почався процес їхнього перевидання (спочатку опозиційними демократичними періодичними виданнями, потім перевидання праць історика було передбачено, наприклад, «Програмою розвитку історичних досліджень в УРСР»), значення його наукової спадщини і політичної діяльності обговорювалося на засіданнях провідних інституцій того часу. 1988 р. у складі Археографічної комісії АН УРСР було створено спеціальну комісію для вивчення історичної спадщини вченого.

У 1991 р. було прийнято перший офіційний документ про вшанування пам'яті М. Грушевського. Ним була Постанова Президії ВРУ «Про урочисте засідання Верховної Ради України, присвячене 125-річчю з дня народження Грушевського М.С.». На сьогодні серед усіх діячів Визвольних змагань 1917–1921 рр. М. Грушевський удостоєний найбільшої кількості прийнятих відповідних нормативно-правових актів вищих органів влади. Окремі укази про відзначення чергових ювілеїв було прийнято Президентами у 1995 та 2016 рр.

Цікаво, що проєкт постанови Верховної Ради України, приурочений 150-й річниці з дня народження вченого, прийнятим не був. Приуроченою вшануванню пам'яті М. Грушевського була і Постанова Кабінету Міністрів України «Про спорудження в м. Києві пам'ятника М.С. Грушевському» 1995 р. У 1998–2000 рр. діяла Рада з питань вивчення наукової спадщини та політичної діяльності М. Грушевського. Соціологічні дослідження різних років показують, що М. Грушевський в усіх регіонах України отримує як мінімум втричі більше позитивних оцінок, ніж негативних, поряд із Т. Шевченком він є героєм як для населення Заходу, так і для Сходу.

Постать М. Грушевського використовувалася як у політичній боротьбі, так і у становленні інституту Президентства в Україні. Міф про президентство М. Грушевського експлуатувався у 1990-х рр. Найбільш активно його використовував Л. Кучма, про М. Грушевського як «першого президента» говорив 1991 р. і Л. Кравчук, у 2000-х цю міфологему політики рідко використовували. Взагалі постать М. Грушевського у першому десятилітті нового тисячоліття політики оминали. Саме у 1990-х було видано найбільше нормативно-правових актів, що стосувалися вшанування його пам'яті, початок 2000-х запам'ятався хіба що прийняттям 2006 р. Кабінетом Міністрів України постанови про академічну стипендію ім. М. Грушевського (між іншим уже другу, утворення першої такої передбачав Указ Президента 1995 р.).

Варто також зазначити, що кількість пам'яткових маркерів, які увічнюють пам'ять про М. Грушевського є однією з найбільших не лише серед діячів Визвольних змагань, а й серед усіх історичних постатей України. Його ім'я носять топоніми, навчальні заклади, наукові інституції, його зображення розміщене на ювілейних монетах та п'ятдесятигривневій купюрі.

Список основних джерел та літератури:

1. Постанова Президії Верховної Ради України «Про урочисте засідання Верховної Ради України, присвячене 125-річчю з дня народження Грушевського М. С.» // [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1762-12>.